B. J. Krijgsman en J. P. Krijgsman-Tiessen • Utrecht

Huisdieren in Indië.

I. Apen.

Wij willen U wat vertellen van huisdieren in Indië. Wel zijn velen van ons in Indië geweest en sommigen hebben er ook huisdieren gehouden, maar als men jarenlang als bioloog dieren, die men hier alleen in dierentuinen ziet, dagelijks vrijwel in hun natuurlijke omgeving meemaakt en bestudeert, dan valt er allicht iets over te vermelden, dat voor anderen de moeite van het lezen loont.

De huisdieren in Holland: kat, hond, vogels in kooi of volière, kennen we door en door, en over hun verzorging zijn tal van lijvige boeken verschenen. Maar daar komt in Indië een inlandsche koopman aan de deur met een dier, dat we alleen op een plaatje, of opgezet in een museum, of hoogstens in de dierentuin hebben gezien. Hoe moet dat dier worden ondergebracht, wat moet het eten, en honderd vragen meer. De koopman kan er meestal niet veel van vertellen en geeft te kennen, dat het dier pisang eet, ook al is het een jonge tijger ! Bij typische Indische menschen met rommelige ouderwetsche Indische tuinen wordt het dier gekocht, ergens aan een ketting gelegd of in een hok gezet en dan wordt er haast niet meer naar omgekeken. De tuinjongen zet het zoo nu en dan wel eens wat keukenafval voor; vergeet dat ook dikwijls. Zoo leiden de dieren een armzalig bestaan; ze zien er mager en schurftig uit en maken het dikwijls niet lang. Van die zijde kan men dus ook niet ingelicht worden. Ook Brehm's Tierleben, waar men naar grijpt, blijkt lang niet altijd goede inlichtingen te geven. Men moet dus meestal door de ervaring wijs worden.

In de eerste plaats dan onze apen. We woonden nog niet lang in Buitenzorg en beschikten over een bijzonder groote tuin, waar heel wat dieren een plaats konden vinden. Het duurde dan ook niet lang, of de eerste bewoner deed zijn intrede. Een prachtige jonge zilvergrijze vrouwelijke gibbon *(Hylobates leuciscus,* in het Maleisch wou-wou of oewa genoemd), aan de deur te koop aangeboden. Wat kost zoo'n aap ? Gevraagd werd f. 25.—, maar na veel loven en bieden kregen we hem voor f. 12.—, wat ons een redelijke prijs toescheen. Immers, in Nederland betaalt men veel meer voor een mooie hond, en de gibbons zijn op Java niet meer zoo erg dik gezaaid. Toen we het dier eenmaal hadden, werd ons zelfs verteld, dat ze eigenlijk niet verkocht mochten worden, omdat

ze van regeeringswege beschermd worden. Het bont van de gibbon is nl. een gezocht artikel en vrije jacht zou gauw tot uitroeien van deze prachtige dieren geleid hebben. Zonder veel moeite kregen we echter een vergunning om de gibbon in bezit te houden.

Wij schatten het dier op ongeveer anderhalf jaar oud; het reikte staande tot onze knie en er was geen huis mee te houden. Het beet en sloeg in het rond, deffaeceerde overal van angst en gilde huizenhoog. Voorloopig sloten we de aap in een schuurtje op, om tot bedaren te komen; ondertusschen werd snel een verblijfplaats gebouwd. Aan de stam van een manggaboom achter het huis werd op manshoogte een kist zonder deksel met de bodem tegen de stam gespijkerd, dus een soort afdakje als nachtverblijf. In de stam werd tevens een stevig ijzeren oog geschroefd. Aan dit oog werd een ketting van vier meter bevestigd. De gibbon werd tevoorschijn gehaald, onder veel geschreeuw en gebijt werd hem een leeren riempje om het middel gelegd en daaraan de ketting vastgehaakt. De aap kon zoo op de grond een ruim terrein bestrijken, vrij hoog in de boom klimmen, daar in de onderste takken spelen en ook in de kist schuilen.

Maar de zaak verliep niet zoo glad, als wij ons hadden voorgesteld. Het dier klom onmiddellijk hoog in de boom, om zoo ver mogelijk van ons verwijderd te zijn en ontdekte daarbij natuurlijk, dat de ketting de vlucht belemmerde. Helaas hadden we het riempje niet erg nauw toegehaald, zoodat het dier na eenig worstelen de riem over de heupen kon laten glijden, verder de boom in schoot en vandaar op het dak sprong. Luid roepend holde het langs de nok van het dak heen en weer. Het personeel werd gemobiliseerd en aan alle zijden van het huis werd postgevat, zoodat de rakker niet ongezien kon ontsnappen. Op een gegeven oogenblik sprong hij van de rand van het dak op de grond (zoowat 4 meter!) en was toen gauw gepakt. Daarna werd er natuurlijk voor gezorgd, dat de riem nauw genoeg was.

De eerste dagen bleef de gibbon ontzettend schuw. Het dier zat treurig op een tak in elkaar gedoken en probeerde direct te vluchten, als er iemand in de buurt kwam. Door de peinzende, wijsgeerige houding die het dier soms aannam, kreeg het, ondanks alle vrouwelijkheid, de naam „Plato". Na een paar dagen tevergeefs getracht te hebben, „Plato" met vruchten of koekjes aan ons te wennen, hadden we opeens het middel gevonden. Toen we het dier n.l. op een keer voorzichtig naderden, terwijl het stil in zijn

Fig. 1. Boven: „Plato" wordt door den fotograaf geroepen en kijkt verschrikt om.

Beneden: „Plato" klemt zich aan een been vast en laat zich zoo op de wandeling meeslepen.

hok zat, probeerden we met een kam door zijn haar te strijken, en ziedaar, dat werd geaccepteerd. „Plato" wilde graag gekamd worden! Zij liet ons dichterbij komen, draaide armen en kop om, om zich aan alle kanten te laten bewerken, en toen was het pleit gewonnen. Met een plotselinge sprong vloog zij ons om de hals; de vriendschap was gesloten.

Daarop ontwikkelde „Plato" zich spoedig tot een vroolijk en levenslustig dier, dat de heele dag onvermoeid in de boom en op de grond speelde. Daarbij bleek uit alles, dat „Plato" het uitstekend naar haar zin had. Ze leerde gauw handig springen en klimmen, zonder dat de ketting in de war raakte. De nieuwe riem schrijnde wel een beetje en de huid werd er rood van. Met wat dermatolpoeder was dit spoedig verholpen. Het was merkwaardig, hoe gemakkelijk „Plato" zich bij verwondingen liet helpen. Eens greep zij onverwachts naar het lange mes, dat de tuinman gebruikte om het gras te maaien. Het gevolg was, dat twee vingers van haar rechterhand leelijk toegetakeld werden. Droevig jammer liet zij het handje met perubalsum insmeren; binnen een week was het volkomen genezen.

Het schuilkistje gebruikte „Plato" eigenlijk weinig; ze kroop er alleen in als het stortregende en zoo lang ze klein was ook om er in te slapen. 's Avonds kon het wel eens frisch zijn en dan begon „Plato" zachtjes te jammeren. Ze kreeg dan een dekentje, waar ze tevreden heelemaal onderkroop; een potsierlijk gezicht.

Aan een kooi had „Plato" verschrikkelijk het land. Eens namen wij haar mee, toen we bij vrienden gingen logeeren. Daar werd zij bij een soortgenoot in een kooi van 8 m³ ondergebracht. Maar daar moest zij niets van hebben. Het vriendje wilde graag spelen, maar dat ging niet door: „Plato" zat stil te treuren en rukte onophoudelijk aan het kippengaas. Werd ze uit de kooi gehaald, dan uitte zij haar vreugde door geluiden en sprongen; moest ze er weer in, dan stribbelde ze heftig tegen. Ofschoon ze een dag of tien in

de kooi logeerde, wende ze er niet aan. Blijkbaar was de lange ketting meer naar haar smaak. Dat bleek ook daaruit, dat ze zich altijd heel gewillig weer aan de ketting liet leggen, als ze een poosje los was geweest.

Met de ketting hadden we trouwens nog een andere ervaring. Toen „Plato" eenmaal gewend was, wilden we haar meer bewegingsvrijheid geven en maakten daarom de ketting nog twee meter langer. Maar dat was misgerekend; „Plato" kon nu uit de boom op het dak van de garage springen, ontdekte daar dat de pannen los lagen, nam ze op, bekeek ze, en liet ze dan weer los, zoodat ze op de gron te pletter sloegen. Afleeren konden we het haar niet, zoodat er niets anders opzat dan de ketting weer korter te maken.

Er waren nog meer dingen, die „Plato" nooit afleerde. Haar onderzoekingslust richtte zich n.l. ook op een tuinpad, waarvan de tegels los zaten. De eene na de andere tegel werd opgelicht en van zijn plaats gehaald. Straf hielp niet, de tegels zijn toen maar met cement vastgezet.

Intusschen was er een nieuwe aap in de tuin verschenen. Van kennissen, die naar Holland vertrokken, erfden we een Java-makaak *(Macaca irus)*, die al twaalf jaar in gevangenschap had geleefd. Deze heette Kees, ofschoon het ook al een wijfje was. Kees was een echte slimme aap, het bekende dierentuintype met veel onverwachte handelingen en slimmigheidjes. Ze dronk vrijwel zonder morsen uit een flesch. Droge biscuitjes lustte ze niet, die werden opzij gelegd tot er water arriveerde. dan in de schotel gelegd om te weeken, het water weggegooid en de biscuitpap smakelijk opgesnoept! In het schillen van bananen en pellen van noten was Kees uiterst bekwaam, in scherpe tegenstelling tot „Plato". Grappig was ook de enorme snelheid, waarmee Kees het eten naar binnen werkte, d.w.z. in de wangzakken propte. Behalve plantaardig voedsel was Kees ook op vleesch gesteld; rauw gehakt was een lekkernij en eens had ze zelfs een vogel gevangen, die we uit elkaar geplukt en half opgegeten bij haar vonden liggen.

„Plato" daarentegen moest niets van dierlijk voedsel hebben. Rauw en gekookt vleesch, eieren, melk werden geproefd, maar niet verder genuttigd. Vliegen en sprinkhanen ving ze en beet ze dood, maar at ze niet op.

Eén van de wonderbaarlijkste capaciteiten van de gibbon is het enorme slingeren en springen. Het was een genoegen, „Plato" gade te slaan als zij in de boom aan het spelen was. De volmaakte

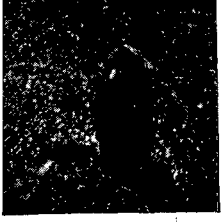

Fig. 2.

Links boven: Kees in afwachting.

Rechts boven en beneden: Kees drinkt limonade uit een flesch.

zekerheid en koelbloedigheid, waarmee het dier geweldige sprongen nam, meters ver door de lucht suizend om feilloos bij een andere tak aan te komen, waren werkelijk verbazingwekkend. Soms volgde een heele reeks van elegante sprongen bliksemsnel achter elkaar, waarbij het onbegrijpelijk was, hoe het dier tijd had om voor elke sprong de afstand te schatten. Zelfs was ze in staat, tijdens een sprong in de lucht van richting te veranderen, door met armen en beenen snel door de lucht te roeien. Vergeleken bij de prestaties van de gibbon is de lenigste acrobaat, die in de nok van een circus duizelingwekkende toeren verricht, een trage stumper! Bij het springen wordt, als het dier op een tak zit, afgezet met de beenen; hangt het, dan slingert het heen en weer totdat het genoeg vaart heeft en laat dan los. Het feillooze beetpakken van een tak aan het eind van de sprong gebeurt altijd alleen met de handen, soms maar met één hand! De handen en voeten vormen typische tangen, de vingers gesloten als één arm van de tang tegenover de duim als de andere arm (goed te zien in fig. 4). Wordt de handpalm aangeraakt, dan sluit de tang onmiddellijk (grijpreflex). Bij de verwante siamang *(Hylobates syndactylus)* is deze

tang ook anatomisch gefundeerd, tweede en derde vinger zijn daar met elkaar vergroeid.

Voor vallen was „Plato niet alleen heelemaal niet bang, maar ze liet zich midden in het spel uit brooddronkenheid wel eens opzettelijk vallen, soms van een flinke hoogte, zoodat ze met haar kop tegen de steenen kwakte. In het begin schrokken we daar van, dachten dat het dier minstens een hersenschudding had. Maar „Plato" speelde onmiddellijk verder, het hoorde klaarblijkelijk bij het spel!

Op de grond was „Plato" minder handig. Wel kon zij behoorlijk vlug rechtop loopen, waarbij ze met de armen boven het hoofd balanceerde om in evenwicht te blijven. Maar gingen we met haar wandelen „aan een handje", dan had ze er gauw genoeg van; als een klein kind moest ze dan al spoedig gedragen worden of omklemde een been, ging op een schoen staan en liet zich zoo meesleepen.

Spelen deed ze wel graag op de grond, meest zittend. Dan werd kopje gebuiteld, steenen werden rondgeslingerd; ,en tennisbal was ook prachtig. Toch is het ons nooit gelukt, „Plato" te leeren een bal goed te vangen en naar ons terug te gooien. Ze gooide meestal in het wilde weg ergens heen, hoogstens zoo'n beetje in onze richting. Wel merkwaardig voor een dier, dat bij het springen zoo'n bijzonder gevoel voor afstand en richting heeft! Een geliefd spel op de grond was ook het spel met takken. Een aantal bebladerde takken werd afgerukt, mee naar beneden genomen en allerzonderlingst over de grond geveegd. Ook werden de takken op een hoop gegooid, of „Plato" ging zich zelf er onder bedelven. Precies hetzelfde spel kan men bij de orang oetan waarnemen. Bij de orang oetan, die in de natuur een nest (slaapplaats) bouwt, heeft men dit takkenspel wel een uitleving van bouwdrift genoemd. Dit kan echter niet juist zijn, want de gibbon, die in de natuur nooit een nest bouwt, speelt precies hetzelfde spel!

„Plato" was veel in huis, maar kon niet leeren zindelijk te worden. Dat is bij apen, als echte boomdieren, wel begrijpelijk. Zij merken in de natuur nooit meer iets van hun uitwerpselen, die ergens in de diepte op de grond terecht komen. Dus heeft men bij de dressuur geen enkel aanknoopingspunt aan een instinctieve drijfveer. Maar ook om andere reden kon „Plato" niet alleen in een kamer blijven. De nieuwsgierigheid dreef haar, kopjes en vazen op te nemen, te bestudeeren en dan achteloos te laten vallen.

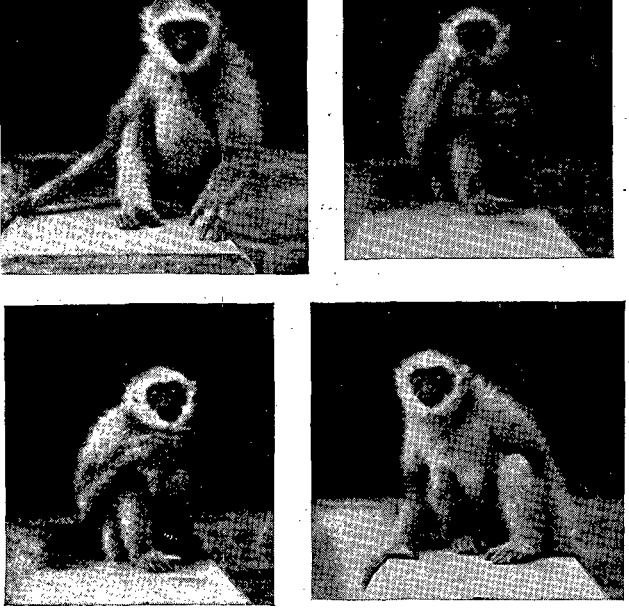

Fig. 3.
Verschillende gemoedsstemmingen van „Plato".
Links boven: Vriendelijkheid.
Rechts boven: Met omhoog geslagen oogen wordt van een banaan genoten.

Links beneden: Schrik voor een vogel, die onverwacht in een boom is neergestreken.
Rechts beneden: De schrik is overgegaan en heeft plaats gemaakt voor belangstelling.

Dat werd een beetje kostbaar. Wel lag ze 's avonds dikwijls in huis op een kussen te slapen. Zoo nu en dan werd ze dan even wakker, nam onze hand en drukte die onder zacht gekreun tegen zich aan, of likte even aan onze hand. Dat waren teekenen van vriendschap en tevredenheid.

Tusschen de manier van slapen van „Plato" en Kees bestond een typisch verschil. „Plato" sliep meestal zoo hoog mogelijk in de boom, gehurkt zittend in een dikke gevorkte tak. Kees daarentegen klom naar het uiteinde van een tak en ging dan aan een twijgje hangen. Zoo sliep het dier dan in, hangend aan één arm! De bedoeling daarvan is duidelijk: wilde een vijand hem langs de tak naderen, dan werd de aap door het trillen van de tak onmiddellijk wakker! Bovendien zullen er maar weinig vijanden geweest zijn, die het dunne einde van de tak durfden betreden.

Voor de regen was „Plato" niet bang, het moest al heel hard regenen, voor ze ging schuilen. Daarentegen moest ze er niets van hebben, om met water en zeep gewasschen te worden. Dan gilde ze het huis bij elkaar en verweerde zich als bezeten. Maar waren we eenmaal aan het afdrogen toe, dan was alle leed geleden en ze werd monter en tevreden.

Het gehoororgaan speelde in het zintuigelijk leven van „Plato" een belangrijke rol. Onze stemmen kende ze; hoorde ze de stem van een vreemde, dan werd ze al onrustig, voordat ze de bewuste persoon zag. In onze stem kon ze ook nuances onderscheiden. Dat stelden we vast door ons verdekt op te stellen; werd ze dan scherp en bevelend toegesproken, dan trok ze een angstig gezicht en kroop

in elkaar, bij vroolijk opgewekt toespreken keek ze vol verwachting in de richting van het geluid en bij vriendelijk toespreken maakte ze zachte geluidjes. Een hond reageert feitelijk op een dergelijke wijze, maar de gibbon beschikt over een veel grooter uitdrukkingsvermogen (mimiek) en toont het daarom veel duidelijker.

Het grootste plezier had „Plato" als we met haar speelden. Onvermoeid zwaaide ze dan met haar lange armen als molenwieken door de lucht. Speelsch bijten, aan onze kleeren trekken, tusschen onze handen schommelen, de boom invliegen en dan boven op ons springen, dat waren zoo de gewone spelletjes. Midden in de opwinding begon ze dan soms plotseling een extatische solodans uit te voeren. Met half gesloten oogen, achterover geworpen kop en zwaaiende armen sprong ze daarbij waggelend in het rond en liet zich tot slot plompverloren op de grond vallen. Soms ook maakte ze, waarschijnlijk bedoeld als uitnoodiging tot spelen, een volledige salto mortale.

Werkelijk boos werd „Plato" zeer zelden. Bijten deed ze alleen in groote angst, agressief werd ze alleen bij de verdediging van een geliefde persoon. Het bij andere apen voorkomende snel omslaan van stemming, bijv. een onverwachte overgang van angst en verlegenheid naar een woedende aanval, waar we bij Kees altijd op verdacht moesten zijn, kwam bij onze gibbon niet voor. Ze probeerde altijd in goede verstandhouding tot haar omgeving te staan, had geen kuren en was volkomen betrouwbaar.

De mimiek van „Plato" was zeer afwisselend en voor ons, die het dier goed kenden, volkomen duidelijk. We hebben met zekerheid verschillende stemmingen bij de gibbon kunnen waarnemen, zooals tevredenheid, vriendelijkheid, vreugde, opmerkzaamheid, verbazing, angst, schrik, boosheid en verdriet. Voor iemand, die niet dagelijks met het dier omging, waren deze stemmingen niet te onderscheiden. Verschillende personen, die wij bijv. de foto's van fig. 3 en 4 lieten zien, beoordeelden deze verkeerd. Men moest blijkbaar goed met het dier bekend zijn, voor men de mimiek leerde begrijpen.

Kees had veel minder uitdrukkingsmogelijkheden, daar onderscheiden we alleen „lust" en „onlust", en niet eens altijd juist. Want soms vergisten we ons in zijn stemming en werden dan door aanvallen van woede verrast; men moest bij dit dier altijd op zijn hoede zijn. Het spelen van Kees was ook veel minder gevarieerd dan van „Plato". Het voornaamste spel van Kees was eigenlijk het bekende „vlooien", wat „Plato" daarentegen nooit deed.

Voor ieder dier, groot of klein, was „Plato" doodelijk bang. Zelfs kevertjes en rupsen, die ze plotseling in het gras ontdekte, gaven aanleiding tot een vertwijfeld angstgeschreeuw. Daarentegen was Kees tegen ieder vreemd dier agressief. Voor zoowel Plato als Kees was het vreemde dier natuurlijk een vijand; „Plato" reageerde daar echter negatief op en nam de vlucht, Kees reageerde positief en viel aan. Daarbij vertoonde Kees een groote onverschrokkenheid; de afmetingen van den vijand konden haar niets schelen. Zoo werd bijv. eens een in de tuin verdwaalde geit, die per ongeluk in de buurt van Kees kwam, als een vesting bestormd. De apen waren zoodoende uitstekende wakers; het angstgegil van „Plato" en het woedend gegrom van Kees waarschuwden ons prompt, als er iets ongewoons in de tuin gebeurde.

Raakten de apen aan de vreemde dieren gewend, dan wilden ze er wel mee spelen, vooral met katten. „Plato" ging daarbij op haar manier heel zachtaardig te werk; zij drukte de poes met teeder gekreun stijf aan het hart en probeerde haar aan de staart mee in de boom te nemen. Dat viel natuurlijk niet in goede aarde en de katten bleven verder buiten haar bereik. Met Kees was het nog erger. Die maakte door zijn onverwachte bewegingen en felle uitvallen de dieren aan het schrikken, bovendien probeerde de makaak hun heele bossen haar uit te trekken ! Tusschen „Plato" en Kees wilde het nooit goed gaan. Als ze bij elkaar werden gebracht was er altijd gegil, gekrijsch en ontzettende ruzie. Ze waren ook heftig jaloersch op elkaar, maar elk op een andere manier. Hadden we met Kees gespeeld, dan zat „Plato" stil te kijen en wilde ons omarmen, als we later langs kwamen; ze wilde dus ook haar portie vriendelijkheid ontvangen. Hadden we met „Plato" gespeeld, dan deed Kees soms heel eigenaardig: Ze ging languit in het gras liggen kreunen, kennelijk met de bedoeling medelijden op te wekken. De eerste keer liepen we erin, dachten, dat het beest ziek was en aaiden het, waarop het onmiddellijk vroolijk begon te knorren en te „vlooien". Maar het was ook mogelijk, dat Kees ons na een stoeipartij met „Plato" op een felle aanval onthaalde.

Kees hechtte zich weinig aan menschen. Het kon haar niet veel schelen, of we er waren of niet, als ze maar op tijd eten en drinken kreeg. Dat was met „Plato" heel anders. Die hechtte zich zeer sterk aan ons en had groote behoefte aan ons gezelschap. Hoe sterk de band was, waarmee ze zich aan haar verzorgers verbonden voelde, blijkt uit het volgende. Als „Plato" ons soms een heelen dag niet had gezien, en we brachten haar 's avonds eten, dan was

ze natuurlijk hongerig. Maar als ze ons dan zag aankomen, scheen er iets in haar wakker te worden, wat meer verlangde dan een bevrediging van primitieve dierlijke instincten. Want dan sloeg ze geen acht op het eten, dat we brachten, al was het nog zoo lekker. Eerst werden we uitvoerig omhelsd, onder zuchten, zacht oe-oegeroep en wat ze maar verder aan vriendelijkheid ter beschikking had. En pas dan keerde ze zich naar het meegebrachte eten. Voor zoover ons bekend, zullen alle andere dieren zich in zoo'n geval direct naar het voedsel wenden.

Ook bij andere situaties trad haar aanhankelijkheid voor ons duidelijk aan het licht. Als we onze handen voor het gezicht hielden en kreunden, kwam „Plato" onmiddellijk naar ons toe, keek hulpeloos in het rond, trok zachtjes aan onze kleeren en omarmde ons. Zag ze dan, dat we weer vroolijk werden, dan was ze tevreden. Deed de vrouw of ze den baas sloeg, dan kwam „Plato" den baas troosten. Deed omgekeerd de baas of hij de vrouw sloeg, dan werd „Plato" woedend, klom tegen de vrouw op en probeerde haar onder luid gegil door slaan en bijten tegen den man te verdedigen. Dat was de eenige ons bekende situatie, waarin ze agressief werd, zonder zich bedreigd te voelen. Het is wel merkwaardig, dat ze daarbij altijd den man aanviel en nooit de vrouw. Wij kunnen dat niet verklaren; haar aanhankelijkheid voor de vrouw was in andere gevallen niet merkbaar grooter.

„Plato" was in het algemeen gehoorzaam en luisterde naar eenvoudig verbieden. Daarbij werd de baas het vlugst gehoorzaamd, dan de vrouw en het minst respect had ze voor de bedienden. Kees ging daarbij nog verder en maakte bij de bedienden nog onderscheid tusschen den huisjongen en den tuinman.

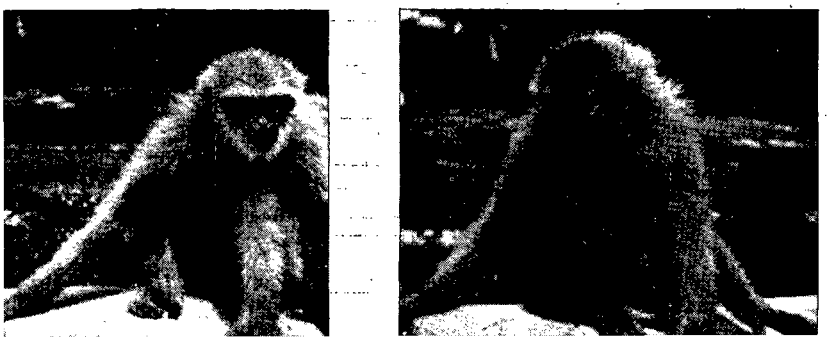
Straf vond „Plato" vreeselijk. Slaag niet, want een flinke klap, waarvan ons de vingers tintelden, werd door haar opgevat als spel en met gebuitel en springen beantwoord. Scherp en boos toespreken was veel effectiever; daarvan werd ze stil en treurig en wilde nauwelijks eten. Kees daarentegen nam niet de minste notitie van afsnauwen. Die moest een flinke klap hebben, soms met een mattenklopper, voordat het indruk maakte; meestal reageerde ze dan nog met geweldige woede.

„Plato" interesseerde zich dus veel sterker voor de stemming van de menschen dan Kees en reageerde er ook sterker op. Straf maakte op haar dieper en langer indruk, haar vreugde bij wederzien en verzoening was veel grooter, haar instelling tot bepaalde personen veel scherper.

De geschiktheid van „Plato" om zich in haar milieu te handhaven en onverwachte situaties het hoofd te bieden, was eigenlijk kleiner dan van Kees. Ze kon, zooals gezegd, bijv. geen bananen en andere vruchten schillen en kon niet leeren uit een flesch te drinken. Hielden we een noot in de open hand en sloten deze als ze de vrucht wou pakken, dan was de noot voor haar verdwenen; soms zocht ze dan nog even op de grond. Dergelijke problemen werden door Kees veel beter opgelost. Kees was veel en veel „slimmer", men zou zeggen beter gewapend voor de strijd om het bestaan en kon onverwachte situaties beter het hoofd bieden. En toch was er iets, waardoor „Plato" zich boven het psychisch niveau van de lagere apen verhief. De gibbon had, als we de uitdrukking mogen gebruiken, een veel hooger ontwikkeld gemoedsleven en toonde niet altijd de „zelfhandhaving tot iedere prijs", die bij lagere apen en andere zoogdieren zoo evident is. „Plato" was gevoeliger, zachter, aanhankelijker, en voor wie haar goed kende, ook veel rijker aan stemmingen. Vooral het laten liggen van voedsel terwille van een begroeting trof ons als iets zeer bijzonders. Door deze eigenschappen kreeg „Plato" iets menschelijksch. Ze maakte soms de indruk van een ongelukkig, hulpbehoevend, imbeciel menschje, dat niet kon spreken en zich uitte door een primitieve gebarentaal.

Toen we naar Holland gingen, kwam Kees in de dierentuin van Batavia terecht. „Plato" brachten we bij vrienden, waarvan we wisten, dat ze het dier goed zouden verzorgen. En toen namen we afscheid van haar. Afscheid nemen van een aap behoeft niet roerend te zijn. Maar soms beteekent zoo'n afscheid toch heel veel. Het beteekent veel, als daardoor een vriendje verliezen, een echt vriendje van onzen tropentijd, dat in prachtige maanavonden nog even goeden nacht kwam wenschen als we in de tuin kwamen, dat er altijd naar verlangde bij ons te zijn, dat vroolijk was als we vroolijk waren, en verdrietig als we treurden. Zoo'n vriendje was „Plato".

Fig. 4. „Plato" zit te treuren.

De gesteentetellingen en de ijstijden.

In ons vorig nummer werd een groot artikel opgenomen van de hand van den heer P. v. d. Lijn, wiens onderzoekingen op 't gebied der Nedelandsche zwerfsteenen algemeen gewaardeerd worden. Het was natuurlijk voor velen te veel gespecialiseerd, te meer omdat geologie en petrografie, hoe interessant ook, nog maar betrekkelijk weinig vrienden hebben onder ons, natuurhistorici. En toch was onze redactie blij met deze bijdrage, omdat ze geheel nieuwe gezichtspunten opende en de kwestie der ijstijden op een nieuwe, interessante wijze behandelde. Tenslotte zijn er toch ook altijd velen, die aan een wetenschappelijker artikel in „Natura", welks inhoud we graag zoo gevarieerd mogelijk houden, vreugde beleven.

We ontvingen echter kritiek. En wel van de zijde van den geoloog Dr. J. F. Steenhuis uit Haarlem, wiens zeer gefundeerd schrijven we hieronder laten volgen.

„De juist verschenen aflevering van Natura heb ik met gemengde gevoelens doorgelezen. Zij is nl. bijna geheel gevuld door een artikel van den heer Van der Lijn. De schrijver past de telmethode der zwerfsteenen-onderzoekers op den Nederlandschen bodem toe. Hij vindt daardoor in hoofdzaak **twee** zwerfsteengezelschappen. Dit is op zich zelf een aardig resultaat. Had de schrijver zich hiertoe bepaald en er nog wat over gefilosofeerd, dan zou ieder vakman hebben gezegd: een aardig artikel. Dat heeft hij jammer genoeg niet gedaan. Integendeel! Nogmaals komt de tweemalige ijsbedekking van Nederland op de proppen. Uit de zwerfsteengezelschappen wordt het bewijs afgeleid. Op zich zelve is het reeds de vraag of dit geoorloofd is. Doch in dit geval kan deze conclusie niet juist zijn, omdat men **weet,** dat het niet juist **kan** zijn. Had de schrijver de moeite genomen de desbetreffende kwartbladen der nieuwe geologische kaart van Nederland te bestudeeren, dan had hij daaruit af kunnen leiden, dat de officieele instanties bewezen achten, dat onder de eene grondmoreene, die men van Nederland kent, overal dezelfde bouw wordt gevonden. Daaruit blijkt, dat volgens de heerschende opvatting het hoogterras, dat in het Riss I wordt geplaatst, overal onder de grondmoreene van Riss II is gelegen. Voor geheel Drenthe, Groningen, Friesland is dit b.v. het geval.

De conclusie van den schrijver strijdt derhalve tegen de opvattingen op de geologische kaart vastgelegd. Daaruit volgt uiteraard niet, dat de heer Van der Lijn ongelijk heeft. Wel had de behoedzaamheid voor hem medegebracht, mee behooren te brengen in elk

geval, zich over deze contradictie te bezinnen, alvorens haar te negeeren en zijn meening in den breeden lezerskring van Natura bekend te maken. Echter is het wetenschappelijke bewijs van de juistheid der opvatting van de geologische kaart **wel** geleverd: gelijk gezegd, vinden wij overal in het N. het hoogterras van Rijn en Maas. Indien nu een lagenpakket onder een grondmoreene tot Riss I behoort, dan kan de moreene zelve niet ouder zijn, doch is ze persé jonger. En als de moreene ergens tot Mindel zou moeten behooren, dan is dit overal in Nederland het geval.

Genoeg hierover: Nederland is slechts éénmaal door het landijs bedekt geweest. Met Nederland het uiterste westen van N.W. Duitschland. Daarover is een reeks van bewijzen aan te halen en wel zooveel, dat te bewijzen is, dat indien er toch een tweemalige ijsbedekking zou zijn geweest, de moreene hiervan slechts op groote diepte aanwezig zou kunnen zijn. De moreene der oppervlakte is van een en denzelfden gletscher of van een en hetzelfde landijsstadium. Ik meen te mogen aannemen, dat de lezers zich voor dit betoog zullen interesseeren.

De heer v. d. Lijn zelf zond nog een kort overzicht van de gesteentetellingen in Nederland met opgave van de auteurs, dat we hieronder laten volgen :

K. van der Kley	Drouwen	6211	**P. van der Lijn**	Ees	6310
,,	Emmen	5320	,,	Buinerveld	6211
,,	Schoonoord	4321	,,	Odoorn	6220
,,	Ruinen	2251	,,	,,	5320
,,	Gysselte	2341	,,	,,	5230
,,	Hoogeveen	2350	,,	Noordbergum	1342
,,	,,,	2260	,,	Borne	2440
L. B. Bos	Noordbergum	1342	,,	Oldebroek	2341
J. Heseman	Groningen	3520	,,	Ede	1540
naar **F. J. P. van Calker.**			,,	Amersfoort	1531
			,,	Hilversum	1621
			,,	,,	1441
			,,	,,	0550

Uit de Afdeelingen.

A. Wat er omging.

ALMELO: 8 Juni, excursie Rijssen.

AMERSFOORT: 20 Mei, vogelavond; 22 Mei excursie de Treek.

AMSTERDAM: 17 Mei, exc. Liebrug—Mooie Nel—Santpoort; 22 Mei exc. Castricum en Egmond; 15 Juni herdenking van het 40 jarig bestaan der afdeeling en opening der tentoonstelling.

BERGEN OP ZOOM: 29 Mei vogelexcursie Vrederust.

BEVELAND: 10 Juni slootexcursie; 11 Juni microprojectie in aansluiting op de excursie.